

Aftale om akutpakke til forbedring af vandmiljøet

af 8. maj 2024 mellem regeringen og Socialistisk Folkeparti, Danmarksdemokraterne, Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti, Radikale Venstre, Dansk Folkeparti, Alternativet og Nye Borgerlige

Det danske vandmiljø er flere steder kritisk udfordret af iltsvind, særligt som følge af udledninger af kvælstof. Der er brug for en hurtig og målrettet indsats for at forbedre situationen.

Aftaleparterne bag FL24 er enige om, at *akutpakke til forbedring af vandmiljøet* udmøntes til at sætte fart på fremdriften af de frivillige indsatser som besluttet i *Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug* (landbrugsaftalen). Aftaleparterne er dermed enige om, at der med akutpakken understøttes opfyldelse af allerede fastsatte reduktionsmål, og at yderligere kvælstofreduktionsbehov håndteres i genbesøget af landbrugsaftalen. Akutpakken giver mulighed for at handle på iltsvindssituationer og vandmiljø forud for og uafhængigt af de større forhandlingsforløb.

Udtagning af lavbundsjord er et af de centrale værktøjer til at opnå forbedringer i det danske vandmiljø og reduktion af landbrugets klimabelastning.

Aftalepartierne er enige om, at indsatsen med at udtage lavbundsjord skal gå hurtigere. Kommunerne og udtagningskonsulenter spiller en vigtig rolle, når projekterne skal igangsættes og realiseres, og aftalepartierne er derfor enige om at styrke disse indsatser.

Aftaleparterne er derudover enige om, at akutpakken skal:

- Målrettes hotspots med tilbagevendende udfordringer med iltsvind og stor kvælstofbelastning.
- Understøtte større sammenhængende helhedsprojekter med stor samlet kvælstofeffekt
- Styrke den lokale forankring igennem kystvandråd

Akutpakken løser ikke alle udfordringerne i vandmiljøet, men indsatsen kan medvirke til at binde projekter sammen og bidrage til, at der samlet set kan opnås et større udtag af jorder fra landbrugsmæssig drift.

Måretning af midler til opkøb af arealer og anlæg til gennemførelse af helhedsprojekter

Der afsættes midler til opkøb af arealer og anlæg, der ikke i øjeblikket er muligt i eksisterende tilskudsordninger. Indsatsen supplerer de kollektive virkemidler og udtagning af lavbundsjord ved at understøtte gennemførelsen af helhedsprojekter, f.eks. hele ådale eller sammenhængende vådområder, hvor lokale barrierer forhindrer gennemførelsen.

Aftaleparterne er enige om, at akutpakkens midler anvendes til at muliggøre gennemførelsen af helhedsprojekter, hvor der for hovedparten af det samlede areal også opnås tilskud til udtagning gennem eksisterende ordninger eller er betinget opnåelse af tilsagn.

Midlerne til gennemførelse af helhedsprojekter målrettes og prioriteres på baggrund af faglige kriterier i områder med:

- Kvælstofbidrag til kystvande med betragtelige og tilbagevendende udfordringer med iltsvind
- Et stort kvælstofindsatsbehov, som vurderes vanskeligt at realisere uden særlige tiltag eller øget lokal motivation
- En høj kvælstofeffekt ved gennemførelse af projekterne

Viden om særlige naturtyper i kystvandet og særlige naturforhold, såsom ringe vandgennemstrømning vil herudover indgå i målretningen og prioriteringen, ligesom en vurdering af det miljømæssige potentiale og andre presfaktorer ved en akut indsats rettet mod vandmiljøet i området tillægges vægt. Hvis flere projekter opnår ens score efter kriterierne, skal kvælstofreduktionspotentialet lægges til grund. Udmøntning af midler til helhedsprojekter besluttet årligt af aftalekredsen efter faglig indstilling fra Miljøstyrelsen og i samarbejde med Landbrugsstyrelsen.

Udpegningsgrundlaget for helhedsprojekterne kan blive justeret i forlængelse af second opinion og genbesøget af landbrugsaftalen.

Aftaleparterne anerkender den indsats som frivillige bidrager med. Miljøministeriet undersøger derfor muligheden for at lette sagsbehandling af ansøgninger fra frivillige, der ønsker at bidrage med marine virkemidler, f.eks. udplantning af ålegræs i kystnære områder.

Udpegning af helhedsprojekter i 2024

Aftaleparterne er enige om, at afsætte midler til gennemførelse af to helhedsprojekter i 2024, som udpeges efter de ovennævnte kriterier for gennemførelse af helhedsprojekter, idet det vurderes vanskeligt at nå at udforme en tilskudsordning hertil i 2024. De udvalgte projekter vil udgøre pilotprojekter for, hvad indsatsen i 2025-2027 kan understøtte og vil blive gennemført af de respektive, udvalgte kommuner.

Aftaleparterne udpeger følgende projekter som pilotprojekter i 2024:

- Helhedsprojekt Simested Ådal, med en forventet årlig effekt på ca. 43-50 tons kvælstof. Hertil afsættes 32 mio. kr. til realisering af helhedsprojektet, herunder til opkøb af dambrug
- Helhedsprojekt ved Ravning i Vejle Ådal, med en forventet årlig effekt på ca. 43 tons kvælstof og ca. 7000 tons CO₂, inkl. understøttelse af realisering af Klima-lavbundsprojekt. Hertil afsættes kr. 39 mio. kr. til bl.a. opkøb af ejendomme og arealer

Aftaleparterne er opmærksomme på, at der findes mulighed for at søge tilskud til at modernisere akvakulturaktiviteter, som tillige med en drøftelse af akvakulturens udviklingsmuligheder, vil kunne indgå i fiskeriforhandlingerne i 2024 om bl.a. det danske Hav-, Fiskeri- og Akvakulturprogram (EHFAF) for 2025-2027.

Nedsættelse af kystvandråd

Aftaleparterne er enige om, at lokal forankring af kvælstofindsatser kan medvirke til at skabe fremdrift i implementeringen af projekter og understøtte kommunale myndigheder i den lokale implementering. Derfor afsættes der, som del af udmøntningen midler i to puljer, 1) til etablering, sekretariatsbetjening og faglig understøttelse af mindst 4 kystvandråd, og 2) mulighed for videreførelse af de kystvandråd, der var nedsat i 2023 og som ønsker at fortsætte arbejdet *jf. tabel 1*.

Ansøgning om at komme i betragtning som kystvandråd skal indeholde følgende udvælgelsesparametre:

- Kystvandoplandets indsatsbehov, som opgjort i vandområdeplanerne 2021-2027 (VP3)

- Kystvandoplandets evt. restindsatsbehov, som opgjort i VP3
- Kystvandoplandets potentiale for kollektive virkemidler
- Kystvandrådets organisering og procesplan for gennemførelse af arbejdet efter samme kriterier om de tidligere kystvandråd, herunder evt. anvendelse af faglige eksperter og samarbejde med relevante vandoplandsstyregrupper

Kystvandråd nedsat i 2023 får til opgave at udarbejde en lokalt forankret implementeringsplan i samarbejde med den lokale vandoplandsstyregruppe og bidrage til at gennemføre planen frem til 2027 på baggrund af virkemidler og finansiering, som fastlægges ved genbesøget af landbrugsaftalen. Kystvandrådene kan derudover arbejde med gennemførelse af anbefalingerne fra deres første analyser gennem midler fra en pulje, *jf tabel 1*. Kystvandrådene kan endvidere pege på og understøtte gennemførelsen af større helhedsprojekter, som kan gennemføres med brug af akutpakkens midler afsat til dette formål.

Miljøstyrelsen har ansvaret for at bistå og følge kystvandrådernes arbejde, herunder at sikre, at kystvandrådernes plan for implementering af projekter mv. efterleves. Som bidrag til kystvandrådernes arbejde udarbejder Miljøstyrelsen en grundpakke med indsatsbehov, retentionskort og virkemidler mv. i lighed med den tidligere vejledning til kystvandrådernes arbejde fra 2023¹, som kystvandrådene kan anvende. Med afsæt i gode erfaringer fra kystvandråd nedsat i 2023, udarbejder Miljøministeriet desuden en vejledning i, hvordan arbejdet i kystvandrådene kan organiseres.

Endvidere afsættes en pulje til, at kystvandrådene kan gennemføre forsøgsprojekter af konkrete indsatser, som bl.a. er fremhævet af de kystvandråd der var nedsat i 2023. Det kan bl.a. være forsøg med udplantning af træer langs vandløb, udlægning af intelligente randzoner langs vandløb, mere græs i sædskiftet, ålegræs el.lign., hvor der er behov for at konsolidere viden om virkemidlernes effekt og egnethed i udvalgte områder mhp. at disse nye virkemidlers effekt på sigt kan indgå som en del af den lokale vandmiljøindsats.

Hertil vil nye kystvandråd kunne arbejde med lokalt funderede analyser på samme vis som kystvandrådene i 2023, dvs. afdække om der kan findes andre veje til at opnå målopfyldelse, som defineret i EU's Vandrammedirektiv. Dertil kan de nye kystvandråd få til opgave at udarbejde en implementeringsplan frem mod 2027 på samme vis som kystvandråd nedsat i 2023. Arbejdet med lokalt funderede analyser baseres på foreløbige afrapporteringer fra dette arbejde i 2023, som indikerer at gennemførelse af de lokale analyser er en vigtig forudsætning for at skabe en fælles forståelse for de respektive udfordringer i kystvandet og dermed forankre ansvar og generere ejerskab hos de lokale myndigheder og interessenter, som forventes at gavne realiseringen af indsatser i den efterfølgende implementeringsfase.

Den endelige udmøntning af kystvandrådernes opgave vil afhænge af beslutninger i forlængelse af afrapporteringen fra second opinion, hvor erfaringerne med de eksisterende kystvandråd opsamles.

Forligskredsen bag landbrugsaftalen inddrages i udarbejdelse af kommissorium for kystvandrådernes arbejde.

¹ https://mst.dk/media/wjrdmb1o/vejledning-om-kystvandraadssarbejdet_marts2023.pdf

Aftaleøkonomi

Den samlede bevilling til udmøntning af akutpakken er 405 mio. kr. Heraf er på FL24 afsat 40 mio. kr. til kommunernes faciliterende rolle, dvs. kommunernes opsøgende og koordinerende arbejde med indsatserne for udtagnings af lavbundsjord og de kollektive kvælstofvirkemidler. Der er på FL24 desuden afsat 40 mio. kr. til udtagningskonsulenter, der fungerer som lodsejerrådgiver og bindeled til kommuner, for derigennem at medvirke til at øge interessen for at indgå i udtagningsprojekter og øvrige kollektive kvælstofvirkemidler. De resterende 325 mio. kr. udmøntes *jf. tabel 1* nedenfor.

Tabel 1

Akutpakke for forbedring af vandmiljøet i fjorde og kystvande - forslag til samlet udmøntning

Mio. kr. 2024-PL	2024	2025	2026	2027
Udtagningskonsulenter	15,0	15,0	10,0	
Kommunernes faciliterende rolle	15,0	15,0	10,0	
Kystvandråd – opfølgning* Sekretariatsbetjening (herunder kommunal projektleder) af de tidligere nedsatte kystvandråd 2023	[2,0]	[4,0]	[4,0]	[4,0]
Kystvandråd – udvidelse til nye vandoplande herunder lokalt funderede analyser** (sekretariatsbetjening, herunder kommunal projektledelse, anerkendte eksperter mv.)		[12,0]	[4,0]	[4,0]
Pulje til forsøgsprojekter, f.eks. udplantning af træer langs vandløb, randzoner mv., som del af kystvandrådernes indsats		[5,0]	[7,0]	[8,0]
Miljøstyrelsens faglige understøttelse af kystvandråd samt evt. overvågning i oplande for at følge effekten, herunder vejledning i hvordan arbejdet kan organiseres samt en grundpakke til vandrådene med indsatsbehov, retentionskort og virkemidler m.v.		[4,5]	[4,5]	[4,5]
Helhedsprojekter Opkøb af arealer og anlæg		[49,5]	[55,5]	[79,5]
Støtte til helhedsprojekter i 2024 [Helhedsprojekt Simested Ådal] [Helhedsprojekt ved Vejle]]	[32,0] [39,0]			
Opsætning og administration Implementering af akutpakken og opsætning af ansøgningsrunde til kystvandråd og helhedsprojekter i Miljøministeriet ***	[2,0]			
I alt	[105,0]	[105,0]	[95,0]	[100,0]

Anm.: *I det omfang, tidligere nedsatte kystvandråd ikke ønsker at fortsætte/genoptage/videreføre arbejdet, overføres evt. uforbrugte midler fra perioden 2024-2027 til midlerne, der stilles til rådighed ifm. en ansøgningsrunde til at udvide kystvandråd til andre områder.

** Gennemførelse af lokalt funderede analyser i yderligere områder afhænger af politisk beslutning ifm. genbesøget. Evt. uforbrugte midler fra ansøgningsrunden vil kunne tilføres forsøgsprojektpuljen i 2026 og/eller 2027.

*** Inklusiv [5] pct. administration til involverede styrelser

Miljøministeriet bemyndiges at implementere aftale om akutpakke for vandmiljøet med inddragelse af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Aftalens karakter

Aftalen har karakter af en stemmeaftale. Aftaleparterne forpligter sig til at stemme for følgelovning og relevante aktstykker, der implementerer aftalen.